

Andrus **kivirähk**

MUŽ, KTERÝ ROZUMĚL HADÍ ŘEČI

☰ KNIHA ZLIN

Copyright © Andrus Kivirähk
Translation © Naděžda Slabihoudová, 2011
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2011

ISBN 978-80-87162-78-1

Les se docela vyprázdnil. Jen stěží někoho potkáte, leda nějaký ten hmyz. Jenže na hmyz nemůžete nijak působit, ten si jenom bzučí a piští stejně jako dřív. Vysává krev nebo štípe nebo vám jenom tak bez příčiny leze po noze, když mu přijdete do cesty, a pak sleze a jde si po svých, dokud ho neodkopnete nebo nerozšlápnete. Jeho svět je pořád stejný, jenže ani ten takový nezůstane věčně. Jednou udeří i jeho hodina. Já to ovšem neuvidím, nikdo to neuvidí. Ale jednou ta hodina udeří, to vím docela jistě.

Ani já už tak často nechodím ven. Nejvýš jednou týdně vstanu a jdu k prameni pro vodu. Umyju se od hlavy až k patě a dosucha utřu horké tělo. Vody se spotřebuje hodně, musím jít k prameni několikrát. Málokdy cestou potkám někoho, s kým bych prohodil pár slov. Většinou nevidím živou duši, párkrát jsem narazil na divokou kozu nebo jiné zvíře. Zvířata se zarazí, pouhý můj pach jim nažene strach. Když zasyčím, ztuhnou na místě, tupě na mě zacíví, ale blíž nejdou. Úkosem hledí na ten div světa – člověk, který zná hadí řeč! To jim nažene ještě větší strach, s radostí by skočila do křoví a utekla od toho podivného stvoření co nejdále – ale nesmí. Hadí řeč jim v tom brání. Zasyčím znovu, už důrazněji, a donutím je drsným povel, aby přišla ke mně. Hovada zoufale bučí, vlečou se ke mně proti své vůli. Mohl bych se nad nimi slitovat a nechat je jít, ale proč? Propukne ve mně nějaký podivný vztek na ty nové tvory, kteří neznají staré zvyky a poskakují podle lesa, jako by byl svět stvořen jen pro jejich volné po-

bíhání. Proto zasyčím ještě potřetí a tentokrát je moje řeč mocná jako bažina, z níž není úniku. Pomatená zvířata se vrhnou ke mně jako střelená, zatímco jejich útroby jsou sžírány nesnesitelným napětím. Vrazí ze sebe zvuk, jako když se roztrhnou příliš úzké kalhoty, a střeva jim vyhřeznou do trávy. Je na to odporný pohled a já nemám žádnou radost z toho, co jsem udělal, přesto však nepřestávám zkoušet svou moc. To přece není moje vina, že ta hovada zapoměla hadí řeč, kterou je moji předkové svého času učili.

Jednou se ale přihodilo něco docela jiného. Šel jsem právě od pramene s těžkými vědry na ramenou, když vtom jsem uviděl na cestě velkého losa. Zasyčel jsem ta prostá slova a už jsem předem cítil opovržení nad losem, který upadl do tak svízelné situace. Avšak los se nelekl, když nečekaně uslyšel z úst lidského mláďáte dávno zapomenutý příkaz. Svěsil dokonce hlavu a zamířil rychle ke mně, padl na kolena a nastavil pokorně šiji, zrovna jako za starých časů, kdy jsme si obstarávali potravu tak, že jsme k sobě přivolali losa na porážku. Často jsem jako malý klouček viděl, jak si tak matka dělala zásoby na zimu pro naši rodinu! Vybrala si z velkého losího stáda nejvhodnější samici, zavola-la ji k sobě a podřízla zvířeti zaskočenému hadí řečí hrdlo. Taková urostlá losice nám vystačila na celou zimu. Jak se mi zdál směšný proti našemu prostému způsobu získávání potravy lov vesničanů, kdy honili jednoho losa celé dlouhé hodiny, spoustu střel vypustili do houští a pak se často vraceli domů s prázdnýma rukama. Vždyť přece potřebovali jen pár slov, aby se jim los podvolil! Jako teď. Velký a silný los mi ležel u nohou a očekával ránu. Byl bych ho mohl jediným pohybem ruky usmrtit. Ale já jsem to neudělal.

Místo toho jsem sundal z ramen vědro a dal jsem losovi napít. Klidně upíjel. Byl to starý býk, musel být hodně starý, jinak by si nemohl pamatovat, jak si má los počínat, když ho člověk zavolá. Byl by se zmítal a hrabal, snažil by se chytat zuby větví, i když ho ke

mně táhla prastará síla hadí řeči. Byl by ke mně přišel jako blázen, zatímco tenhle přišel jako král. Co z toho, že si přišel pro smrt. I to se musí umět. Je v tom něco ponižujícího, když se podrobí pradávným zákonům a zvyklostem? Podle mě ne. Nikdy jsme nezabili žádného losa pro zábavu – kdo by v tom mohl hledat zábavu? Potřebovali jsme jíst, pro získání potravy jsme měli jen hadí řeč, a tu řeč znali i losi a slyšeli na ni. Ponižující je všechno zapomenout jako ti mladí kanci a kozy, co jančí, jakmile tu řeč uslyší. Ponižující je chování vesničanů, když chodí po desítkách lovit jediného losa. Hloupost je ponižující, nikoli chytrost.

Napojil jsem toho losa, pohladil ho po hlavě a on si otřel tlamu o má prsa. Starý svět nebyl přece ještě docela zapomenut. Tak dlouho, dokud budu živ, tak dlouho, dokud bude žít ten starý los, bude tady v té pustině ještě žít také hadí řeč.

Nechal jsem losa jít. Ať ještě dlouho žije. A pamatuje.

To, čím jsem chtěl začít vyprávět svůj příběh, byl Manivaldův pohřeb. Bylo mi tenkrát šest let. Manivalda jsem nikdy neviděl, protože nežil v lese, ale na břehu moře. Nevím vlastně dodnes, proč mě strýček Vootele na ten pohřeb s sebou vzal. Jiné děti tam nebyly. Nebyl tam ani můj kamarád Pärtel, ani Hiie. A Hiie byla tehdy už určitě na světě, byla jen o rok mladší než já. Proč ji Tambet a Mall s sebou nevzali? Byla to pro ně přece jedna z nejpříjemnějších událostí – ne v tom smyslu, že by proti Manivaldimu něco měli a že by se z jeho smrti radovali. Ne, to zdaleka ne. Tambet si Manivalda velice vážil. Dobře si pamatuji, jak tenkrát u hořící hranice řekl: „Takoví muži se už nerodí.“ Měl pravdu, nerodí. Vlastně se v našem kraji už vůbec muži nerodí. Já jsem byl poslední, pár měsíců přede mnou se narodil Pärtel a o rok později přišla na svět Tambetova a Mallina Hiie. Ale to nebyl muž, Hiie byla děvče. Po nás se v našich lesích rodili jenom lasičky a zajíci.

To Tabet ovšem ještě nevěděl a ani nechtěl vědět. On pořád věřil, že jednou zase přijde čas a tak dále. Ničemu jinému nemohl věřit, byl už jednou takový. Pevně dodržoval všechny zvyky a obyčeje, každý týden chodil do posvátného háje a s vážnou tváří uvazoval na lípy barevné pentle ve víře, že přináší duchům oběti. Pohanský kněz Ülgas byl jeho nejlepší přítel. Ale ne, slovo přítel se sem nehodí. Tabet sám by pohanského kněze svým přítelem nenazval. To by mu připadalo dočista nestoudné. Pohanský kněz byl veliký a svatý, toho musel ctít, a ne se s ním přátelit.

Ülgas byl ovšem také na Manivaldově pohřbu. A jak by taky ne! On přece musel zapálit oheň a zesnulou duši poslat do země duchů. Dělal to pomalu, až do omrzení: zpíval, tloukl na buben, páčil nějaké houby a hrsti sena. Tak se od věků mrtví spalovali, tak se to muselo dělat. Proto jsem řekl, že Tabetovi byly ty pohřby náramně po chuti. Líbily se mu všechny rituály. Hlavně že všechno probíhalo jako za praotců, to Tabeto uspokojovalo.

Pro mě to byla ale hrozná nuda, dobře se na to pamatuju. Manivalda jsem vůbec neznal, a proto jsem ani nemohl cítit žádný zármutek. A tak jsem se rozhlížel kolem. Zpočátku bylo vzrušující a docela hrůzostrašné vidět mrtvý vrásčitý obličej s dlouhým vousem; předtím jsem žádného mrtvého člověka neviděl. Pohanský kněz čaroval a zaklínal tak dlouho, že jsem nakonec necítil ani vzrušení, ani hrůzu. Byl bych odtud nejradši utekl – k moři. Ještě nikdy jsem tam nebyl. Byl jsem lesní dítě. Avšak strýček Vootele mě pořád držel u sebe a šeptal mi do ucha, že hnedle bude zapálena hranice. Zpočátku to na mě zapůsobilo, moc jsem chtěl vidět oheň a obzvlášť to, jak se zapaluje člověk. Co z něho zbyde, jaké má kosti? Zůstal jsem na svém místě, ale žrec Ülgas pořád ještě nebyl hotov se svým rituálem a já jsem už byl polomrtvý únavou. Přestalo mě bavit čekat na to, až strýček Vootele dostane svolení před zapálením

hranice starcovu mrtvolu odkrýt, chtěl jsem prostě domů. Zívl jsem na celé kolo. Tambet na mě vypouličil oči a zabručel:

„Tiše, chlapče, jsi na pohřbu! Poslouchej žrece!“

„Jdi se proběhnout!“ pošeptal mi strýček. Běžel jsem k moři a skočil do vln tak, jak jsem byl, oblečený; pak jsem si hrál s pískem, dokud jsem nevypadal jako kus hlíny. Najednou jsem zpozoroval, že oheň už hoří, a tryskem jsem se tam rozběhl. Z Manivalda už nebylo nic vidět a plameny šlehalý až k nebi.

„Ty jsi ale špindíra,“ řekl strýček Vootele a pokoušel se mě oběma rukama očistit. Já jsem znovu zachytil Tambetův zlostný pohled. Nebylo mu přirozeně vhod, jak jsem se na pohřbu choval. On sám vždycky do puntíku dodržoval rituál.

Já jsem si z Tambeta nic nedělal, nebyl to můj otec ani strýček, jenom soused, jehož zloba se mi nelíbila. Zatahal jsem strýčka za vousy a zeptal se ho:

„Kdo byl ten Manivald? A proč žil u moře? Proč nežil v lese jako my?“

„U moře byl jeho domov,“ odpověděl strýček. „Manivald byl starý a moudrý muž. Nejstarší z nás. On dokonce viděl Drakónu.“

„Kdo je to Drakóna?“ zeptal jsem se.

„Drakóna je veliký had,“ vysvětloval strýček Vootele. „Největší ze všech, mnohem větší než hadí král. Je veliká jako les a dovede létat. Má obrovská křídla. Když vzlétne, zastíní slunce i měsíc. Za dávných dob vzlétla často až do oblak a sežrala všechny naše nepřátele, co se svými koráby přirazili k našemu břehu. A po jejich záhubě jsme získali jejich bohatství. Byli jsme bohatí a mocní. Všichni se nás báli, protože nikdo z nepřátel se nezachránil. Jenže naše bohatství jim nedalo spát, a tak chtivost zvítězila nad strachem. Nové a nové lodi plné nepřátel připlouvaly k našim břehům, aby nám ukradli naše poklady, ale Drakóna je všechny zabila.“

„Chtěl bych ji vidět,“ řekl jsem.

„To už bohužel nejde,“ vzdychl strýček Vootele. „Drakóna spí a my ji nemůžeme vzbudit. Je nás moc málo.“

„Jednou to dokážeme!“ ozval se Tambet. „Takhle nemluv, Vootele! Co je to za ponižující žvást? Pamatuj, že my oba se ještě dožijeme dne, kdy se Drakóna znovu vznese k nebesům a sežere všechny nicotné železné muže a vesnické krysy!“

„To ty žvaníš,“ řekl strýček Vootele. „Jak by se to mohlo stát, když sám moc dobře víš, že k tomu, aby se Drakóna probudila, by bylo zapotřebí aspoň deset tisíc mužů? Jedině když deset tisíc mužů promluví společně hadí řečí, tak se Drakóna probudí ve své tajné skrýš a vzlétne k nebesům. A kde máš těch deset tisíc mužů? Nedáme dohromady ani deset.“

„Nesmíme to vzdát!“ zasyčel Tambet. „Vem si Manivaldiho – on pořád doufal a den po dni dělal svou práci. Kdykoli zpozoroval na obzoru loď, zapálil suchý pařez, aby všem oznámil – je čas, aby se Drakóna probudila! Dělal to rok co rok, třebaže už dávno nikdo neodpověděl na jeho znamení a cizí lodě dál přistávaly u břehu a železní muži beztréstně vstupovali na souš. A přesto nemávl rukou, ale pořád vykopával a sušil pařezy, zapaloval je a čekal – dál čekal! Čekal, že se snad přece jen vznese nad les mocná Drakóna jako za starých dobrých časů!“

„Ta už se nikdy nevznese,“ řekl strýček Vootele ponuře.

„Já ji chci vidět!“ žadonil jsem. „Chci vidět Drakónu!“

„Tu už neuvidíš,“ odpověděl strýček.

„Copak ona umřela?“ zeptal jsem se.

„Ne, ta nikdy neumře,“ řekl strýček. „Ona spí. Jenomže nevím kde. Nikdo to neví.“

Zklamaně jsem se odmlčel. Pověst o Drakóně byla tak zajímavá, ale skončila do ztracena. Co máš ze zázraku, který nikdy neuvidíš? Tambet a strýček se přeli dál, ale já jsem se vlekl zpátky k moři. Chodil jsem po

pobřeží. Bylo tu krásně, všude plno písku a tu a tam se válely velké vyvrácené pařezy. Určitě to byly ty, co právě spálený Manivald sušil, aby zapaloval výstražné ohně, které nikoho nezajímaly. U jednoho pařezu ležel nějaký muž. Byl to Meeme. Nikdy jsem ho neviděl chodit, vždycky se válel někde v křoví, jako by byl nějaký list, který vítr zanáší z jednoho místa na druhé. Věčně žvýkal nějakou muchomůrku a nabízel ji i mně, ale já jsem si ji nikdy nevzal, protože mi to maminka zakázala.

I tentokrát ležel Meeme na boku u pařezu a já jsem zase neviděl, kdy a jak přišel. Umínil jsem si, že musím zjistit, jak ten muž vypadá ve stoje a jak se vůbec pohybuje, jestli jako člověk nebo jestli chodí po čtyřech jako zvíře nebo se dokonce plazí jako had. Šel jsem k němu blíž a k svému údivu jsem spatřil, že tentokrát nežvýká muchomůrku, ale usrkává z kožené nádoby nějaké pití.

„Ááá!“ zrovna si utíral pusou, když jsem si k němu přisedl a se zájmem čichal neznámou vůni vycházející z nádoby. „To je víno. O moc lepší než muchomůrka, budetež pochváleni cizáci a váš krátký rozum. Po houbě je hrozná žízeň, musíš vypít spoustu vody, ale tohle žízeň uhasí a zároveň opájí. Ohromná věcička. Myslím, že u toho zůstanu. Chceš taky?“

„Ne,“ řekl jsem. Maminka mi sice pít víno nezakázala, ale mohla se domyslet, že když už Meeme něco nabízí, není to o nic lepší než muchomůrka. „Odkud máš tu nádobu?“ V lese jsem nic podobného nikdy neviděl.

„To je od mnichů a jiných cizáků,“ odpověděl Meeme. „Praštíš je jednoduše do hlavy a měch je tvůj.“ A pil dál. „Dobré pití, to se musí nechat,“ pochvaloval si zase. „Ten hlupák Tambet si může křičet a ječet, jak chce, ale to pitivo cizáků je onačejší než naše.“

„A proč Tambet křičel a ječel?“ zeptal jsem se.

„Jemu je přece proti srsti, když má někdo co dočinění s cizáky nebo dokonce sahá na jejich věci,“ mávl

Meeme rukou. „Řekl jsem mu, že jsem se toho mnicha ani nedotkl, to jenom moje sekera, ale on pořád ječel. Jenže co když už se mi nechce jíst celé dny muchomůrky? Co když je o moc lepší rázem rozseknout někomu palici? Člověk má být učenlivý, ne jako ten pařež tady. Ale takoví my bohužel jsme. A co z toho máme? Jako ty mouchy před zimou mátožně lítáme s bzukotem po lese, dokud nepadneme do mechu a nechcípeme.“

Z toho jeho povídání jsem nic nepochopil a vstal jsem, abych se vrátil ke strýčkovi.

„Počkej, chlapče!“ zarazil mě Meeme. „Chci ti něco dát.“

Hned jsem prudce zavrtěl hlavou, poněvadž jsem věděl, že teď přijde buď muchomůrka, nebo víno, nebo nějaká třetí ohavnost.

„Řekl jsem ti počkej!“

„Máma to nedovolí!“ trval jsem na svém.

„Nežvaň! Máma neví, co ti chci dát. Na, vem si to! Já to na nic nepotřebuju. Pověš si to na krk!“

Meeme mi strčil do dlaně malý kožený pytlíček. Ucítil jsem, že v něm je nějaká malá, ale těžká věcička.

„Co je uvnitř?“ zeptal jsem se.

„Jo, uvnitř? No, tam uvnitř je prstýnek.“

Rozvázal jsem pytlíček a opravdu tam byl prsten. Stříbrný prsten s velkým červeným kamenem. Zkusil jsem ho dát na prst, ale prsten mi byl moc velký.

„Dej ho do pytlíčku,“ poučil mě Meeme. „A pytlíček si pověš na krk, jak jsem řekl.“

Strčil jsem prsten zpátky do pytlíčku. Byl udělaný ze zvláštní kůže. Lehounký jako list. Kdybych ho upustil, odnesl by ho vítr. Ale tak vzácný prsten musel mít jemný a překrásný pelíšek.

Poděkoval jsem a byl jsem náramně šťastný. „To je náramně krásný prsten!“

Meeme se zasmál a řekl:

„No dobrá, chlapče. Já nevím, jestli je krásný nebo ošklivý, ale užitečný bude určitě. Pěkně ho v tom pytlíčku opatruj.“

Běžel jsem zpátky k ohni. Manivald už byl spálený, jenom jeho popel ještě žhnul. Ukázal jsem prsten strýčkovi Vootelemu a ten si ho dlouho a důkladně prohlížel.

„To je drahá věc,“ řekl nakonec. „Odněkud z cizí země, nejspíš ji kdysi přivezli na svých lodích na naše pobřeží železní muži. Nedivil bych se, kdyby jeho nositel padl jako kořist Drakóny. Nevím, proč ho Meeme dal zrovna tobě. Spíš ho měl poslat tvojí sestře Salme. Co budeš ty, chlapec, s tak drahocenným šperkem tady v lese dělat?“

„Ale já ho Salme nedám!“ zvolal jsem uraženě.

„Nedáš, to se ví,“ prohodil strýček Vootele. „Meeme nedělá nic jenom tak. Když dal prsten tobě, pak to tak má být. Já tomu sice moc nerozumím, ale to nic neznamená. Jednou se všechno ukáže. Teď pojďme domů.“

„Ano, pojďme,“ souhlasil jsem a pocítil jsem hroznou únavu. Strýček si mě hodil na ramena a šli jsme přes rozkvetlý les domů. Za námi zůstal doutnající oheň a moře, které už nikdo nestřeží.